

První kolapsy včelstev v ČR na varroózu

Vážení kolegové včelaři, podle dosavadního vývoje situace, terénních dat z VMS, zpráv včelařů i vlastních pozorování jsme svědky v některých oblastech opět tzv. varroózního roku. Bohužel se na více místech potvrzují prognózy, které zazněly na [III. Setkání VMS v Brně](#) v lednu letošního roku. Z dat shromážděných prostřednictvím aktivních včelařů, zasílajících data do [Varroamonitoring Systému](#) (VMS), byl jasně zřetelný trend nárůstu populace *Varroa destructor* a mnozí přednášející i já osobně jsme nabádali ke zvýšené pozornosti v letošní sezoně. [PSNV-CZ](#) letos propagovala zejména pro včelaře, kteří nemohou nebo nestíhají provádět častější monitoring, redukovanou formu monitoringu, kdy včelař měl monitorovat přirozený spad samiček kleštíků alespoň jednou do měsíce. Mnozí včelaři, kteří to od června takto prováděli, si již v červnu všimli u některých včelstev vyšších spadů a včas nasadili především odpařovače kyseliny mravenčí – v době snůšky převážně krátkodobé. Většina včelařů však bez monitoringu spoléhala na obvyklou metodiku, kdy zjištění stavu nastalo až po vytočení posledního medu. Mnozí chovatelé i přesto, pokud nedošlo k velkému pomnožení samiček *Varroa destructor*, následným ošetřením ochránili zimní generaci včel od přílišného poškození. Jak se ale ukazuje, je v mnohých lokalitách situace v současné době horší a hodna velké pozornosti. Ukazuje se také, že z předchozích let s velkými úhyny se mnozí včelaři opět nechali ukolébat dobrými výsledky vyšetření zimní měli a nesledovali včelstva během měsíců červen – srpen, kdy je to z celého roku nejdůležitější.

Máme zprávy o prvních kolapsech včelstev z více míst ČR v důsledku varroózy a doprovodných virových onemocnění!!!

Věnujte prosím zvýšenou pozornost svým včelstvům!!!

Alespoň jednorázově nyní vložte očištěné monitorovací podložky a stanovte denní spady u všech svých včelstev. Stejně tak alespoň koncem měsíce září.

Vy, kdo používáte odpařovače kyseliny mravenčí, využijte následujícího poměrně příznivého počasí pro jejich vložení do včelstev a minimálně včelstva s vyššími denními spady než 5 samiček ošetřete těmito odpařovači. V tuto dobu je výhodnější použít dlouhodobé odpařovače 65% kyseliny mravenčí (Nassenheider, MiteGone, Liebig – včetně jeho včelaři zhotovovaných variant), případně krátkodobé odpařovače (Formidol, houbičky, FAM atp.), ale při nutnosti jejich opakovaného použití.

Pokud jsou včelstva již silně napadena, je tato výzva již 5 minut po dvanácté. Mají s největší pravděpodobností silně poškozenou a krátkověkou zimní generaci včel. Pokud jsou opticky ještě docela v pořádku (nejsou příliš početně zesláblá), ale mají velmi vysoký spad (denní spad cca nad 20 samiček, často mnohem více), doporučuji odstranit všechn plod a ten zlikvidovat vytavením na vosk. Včelstvu poskytnout nové soušové jádro pro nový plod a plodovou přestávku využít pro ošetření dostupnými varroacidy (kyselina mravenčí, Gabon). Pokud je situace horší, prosím pročtěte si řádky od kolegy Gruny, které to podstatně shrnují.

MVDr. Zdeněk Klíma

Jak na varroózu v tuto dobu

Jak vypadá úhyn včelstva na varroózu?

Hlavním příznakem je náhlý úbytek včel. Během 2 – 4 týdnů se včelstvo normální síly změní v slabocha, který sotva obsedá zbytky plodu. Matka zůstává až do hořkého konce, obklopena třeba jen hrstkou posledních včel. Typické je, že včely hynou mimo úl, takže na dně úlu nacházíme jen málo mrtvých včel. Na přežívajících včelách a zbytcích plodu je obvykle možné pozorovat pobíhající kleštíky a také bývají přítomny mladé včely s deformovanými křídly.

Typické také je, že nejdříve bývají postižena silná včelstva s velkým výnosem medu. Naopak oddělky, vytvořené v této sezóně, obvykle přežívají nebo kolabují jako poslední na včelnici.

Kdy dochází ke kolapsům na Varroa destructor?

K úhynům na VD dochází zpravidla od poloviny srpna do listopadu. Pokud začnou úhyny již v podletí nebo v teplejší části podzimu, dojde k loupeži cukerných zásob uhynulých nebo zesláblých včelstev. Bouřlivá loupež je také většinou prvním problémem, kterého si včelaři všimnou. Ani tehdy v mnoha případech včelařům nedojde, kde je pravá příčina problémů. Někdy z loupeže obviní lakomého souseda, který nechává své včelky o hladu, jindy jsou příčinou přemnožené vosy. Nutno zde poznamenat, že loupež může nastat i z jiných příčin.

Pokud dojde k náhlému vymizení včel až v pozdním podzimu, kdy v chladných dnech již včely neletají, nemusí k loupeži dojít. Včelař tuto situaci zjistí většinou při fumigaci v listopadu. Když jsem dělal funkcionáře v místním spolku, volal mně rozčilený včelař, že mu někdo ukradl včely, ale pláсты a zásoby ponechal na místě. Řekl jsem mu, ať na policii nechodí, neb pachatel je *Varroa destructor*.

Jaká je prognóza dalšího vývoje?

Pokud se vyskytnou úhyny včelstev s příznaky přemnožení kleštíků, jsou více nebo méně ohrožena i další včelstva na včelnici i jinde v blízkém okolí. Prognóza vývoje je tím horší, čím dříve dojde k prvnímu úhynům. Pokud jsou první úhyny zaznamenány již v srpnu, je ohrožena celá včelnice.

Důvodů k pesimismu je více:

1. Kolaps včelstva je výsledkem delšího vývoje, často od minulé zimy, takže je velká pravděpodobnost, že zdravotní stav dalších včelstev je také kritický.
2. Během loupeží a následného silného slídění dochází k velkému šíření kleštíků mezi včelstvy. Denní přísun bývá v řádu desítek až stovek jedinců VD.
3. První uhynulá včelstva spouštějí tzv. „domino efekt“. Jeho podstata spočívá v tom, že z kolabujících včel se nešíří jen přemnožení kleštíci, ale rovnou i včely a kleštíci zamoření virózy. Vlastní úhyn je pak kombinací počtu kleštíků a zamoření virózy. První včelstva na včelnici obvykle „padají“, když početnost kleštíka překročí 10 000 jedinců (relativní napadení včel přes 30 %). Následné úhyny sousedních včelstev však mohou nastat při hladině napadení mnohem nižší, většinou mezi 2-5 tisíci kleštíků (invadovanost včel 10 – 20 %).

Co dělat?

V září a říjnu je již obvykle pozdě na záchranu kolabujících včelstev. Proto většina možných opatření směřuje k zabránění loupeže, případně k ochraně včelstev v okolí před dalším šířením kleštíků a zejména smrtících virů.

Jak řešit probíhající loupež?

Nejlépe je postižené včelstvo zrušit, plásty zbavit včel a vše uschovat do skladu. Probíhající loupež je ale proces bouřlivý a včelař většinou dostane pár žihadel. Je možné úl jen včelotěsně uzavřít a jen občas vypustit uvězněné loupící včely ven z úlu. Odstranění uzavřeného úlu je výhodné načasovat až na večer po ukončení letu včel.

Jak zabránit loupeži dalších včelstev?

Ihned je vhodné zúžit česna všech včelstev na včelnici. Až se bouřlivé slídění trochu uklidní, nejlépe navečer po skončení letu včel, je dobré udělat zběžnou kontrolu všech včelstev, jestli je jejich síla dostatečná. Takovou kontrolu je vhodné opakovat aspoň 1x týdně, protože mizení včel bývá překvapivě rychlé (obvykle 3-4 týdny od prvního nápadného úbytku včel po vyloupení). Slábnoucí včelstvo je třeba zrušit dříve, než dojde k jeho vyloupení.

Jak pečovat o další včelstva na včelnici

Je vhodné zjistit míru napadení ostatních včelstev, nejlépe pomocí přirozeného spadu samiček na podložky, smyvem, válením v práškovém cukru nebo diagnostickou aplikací vhodného akaricidu. Podle situace (míra napadení, přísun kleštíků z okolí) je vhodné nasadit akaricid s dlouhodobým účinkem.

Včelstva silně napadená (invadovanost včel kolem 20-30 %) asi nemá cenu v tuto pokročilou dobu krmit nebo jinak připravovat na zimu, i když se mohou jevit dostatečně silná. Je možné uvažovat o nápravě silným oddělkem, ovšem za předpokladu, že jsme včelstvo i oddělek zbavili většiny kleštíků. Pokud tato silně napadená včelstva již slábnou, je lépe je zrušit.

Středně napadená včelstva (invadovanost včel kolem 10 %) je třeba co nejdříve zbavit kleštíků. Toto opatření má za cíl především bránit šíření virů (prevence „domino efektu“).

Pokud se tato včelstva, byť i mírně zesláblá, dožila poloviny listopadu, mají šanci dožít do jara. V některých případech je vhodné zvážit spojení před zimou, protože u varroózou postižených včelstev bývá také větší úbytek včel během zimy.

Mgr. Bronislav Gruna

Další setkání včelařů v rámci kroužku Slezan

V minulosti jsme Vás již několikrát informovali o činnosti moravskoslezského kroužku Slezan. Podle programu, zveřejněného na stránkách www.n-vcelari.cz bude další setkání ve čtvrtek 8. 9. 2011, s tím, že se koná oproti plánu na včelnici přítele Vladimíra Měkýše v Dolním Benešově. Začátek je stanoven na 16:00 hodin.

Srdečně zvou pořadatelé